

Kockanje za usodo Češkoslovaške

Dogodki koj po Hitlerjevem govoru

V zadnji številki »Slov. gospodarja« smo objavili glavne misli iz govora nemškega kanclerja Hitlerja ob sklepu letnega kongresa narodnosocialistične stranke v Nürnbergu, v katerem je zahteval samoodlobo ali plebiscit za ozemlje, na katerem prebiva ob robih češkoslovaške države tri in pol milijona Nemcev. Hitlerjev govor so poslušali sudetski Nemci po radio v dvoranah ter na trgih. Kakor hitro so čuli iz kanclerjevih ust, da je za njimi Nemčija, so začeli v skupinah manifestirati, razgrajati in napadati predstavnike oblasti. Na mah so zaplapolale zastave s ključastim križem, ponekod so množice celo navadile na urade, da bi se polastile oblasti. V noči na 13. september so se posluževali Nemci prvič, odkar se rešuje njih vprašanje v okvirju češkoslovaške države, orožja pri spopadih. Izgredi v noči 13. in 14. septembra do opoldne so zahtevali 23 mrtvih, in sicer 9 sudetskih Nemcev in 14 Čehov. Ranjeni so bili 3 vojaki, 17 orožnikov, 24 policistov, 15 policijskih stražnikov in 2 financarja.

Vlada razglasi obsedno stanje

Kakor je razvidno iz prednjega poročila, Hitlerjev govor ni povzročil samo manifestacij in demonstracij, ampak prav nevarno prelivanje krvi in oborožene navale na urade ter zastopnike oblasti. Češkoslovaška vlada pod predsedstvom predsednika republike dr. Beneša je bila prisiljena, da je izdala stroge naredbe in je proglašila obsedno stanje v vseh pokrajinah, kjer so izbruhnili nemiri. Gre za osem pokrajev. Istočasno je prepovedala vlada do nadaljnjega vsa politična in nepolitična sporovanja, vse sprevede in slične prireditve. V vseh pokrajinah, v katerih je proglašeno obsedno stanje, je uveden tudi preki sod. V te pokrajine so bila poslana kmatna ojačenja orožnikov ter vojaštva, tako da sta bila zajamčena red in mir.

Odgovor sudetskih Nemcev na ukrepe vlade

V okrajih, v katerih je bil proglašen preki sod, je zavladal 14. septembra popoldne popoln mir. Vodstvo sudetskonemške stranke se je sestalo 13. sept. v Chebu in je poslalo ministrskemu predsedniku dr. Hodži brzojavno zahtevo, ki se glasi: Vlada mora takoj preklicati preki sod v vseh okrajih z nemškim prebivalstvom ter razen tega umakniti državno policijo iz vseh okrajev z nemško večino prebivalstva. Policijska oblast naj preide na občinske predstojnike in župane, ki naj v bodoče skrbijo za mir in red. Število orožništva in ostalih organov javne varnosti naj se zmanjša na običajno stanje ter se z župani in občinskimi predstojniki sporazumejo, da se bo preprečilo nadaljnje prelivanje krvi. Vojaštvo je treba takoj potegniti v vojašnice ter ga strogo ločiti od civilnega prebivalstva. Če te zahteve ne bodo v šestih urah izpolnjene, objavljene in razglašene po radiu, odklanja vodstvo sudetsko-nemške stranke vsako odgovornost za nadaljnji razvoj dogodkov.

Prekinitev vseh stikov Nemcev z vlado

Praška vlada tej zahtevi sudetskih Nemcev ni mogla ugoditi in ni ukinila prekega

soda, zato je voditelj sudetskih Nemcev Henlein sporočil 14. septembra zjutraj ministrskemu predsedniku dr. Hodži, da prekine vsa pogajanja z vlado ter je tudi razrešil zastopstvo sudetskonemške stranke, kateremu je bila poverjena naloga, da se pogaja z vlado. Omenjenega dne sta prenehala izhajati v Pragi dnevno in tedensko glasilo sudetskih Nemcev. Vse arhive stranke sudetskih Nemcev so prepeljali 14. septembra iz Prage v Cheb.

Dva kraja proglasila spojitve z Nemčijo

Omenjeno obsedno stanje je bilo 14. septembra razširjeno od osmih na enajst okrajev. Kljub obsednemu stanju in prejemu sodu je vdrla 14. septembra okrog desetih dopoldne iz Nemčije preko meje v češkoslovaško obmejno mesto Kraslice sudetskonemška legija. Napadalci so se polastili oblasti in so proglasili združitev tega kraja z Nemčijo. Isti dan so vprizorili pristaši Henleinove stranke oborožen upor v Habersbirku tik ob meji. S strojnimi in z ročnimi granatami so napadli orožniško postajo. Padlo je 14 orožnikov. V obeh primerih je napravilo red in vzpostavilo mirno stanje vojaštvo.

Besen upor v glavnem stanu Henleinove stranke

Središče Henleinove stranke je mesto Cheb, kjer je imela stranka centrali v hotelih »Viktoria« in »Welzer«. Ker je policija zvedela, da je skrito v imenovanih hotelih orožje in strelivo, se je podala dne 14. septembra popoldne v oklopnih avtomobilih pred hotela, iz katerih so začeli streljati iz pušk, samokresov ter strojníc. Razvila se je prava bitka, v kateri je uspelo policiji, da je razbila z ročnimi granatami zabarikadirana vrata hotela »Viktoria« in vdrla v kletne prostore, iz katerih so padali streli. Našli so samo enega uslužbenca sudetsko-nemške stranke, vsi drugi so pobegnili. Pri hišni preiskavi so zadelo v kleti na 20 strojníc, ogromne zaloge streliva, avtomatske pištole ter razno drugo novo orožje. Zaplenili so tudi radijsko oddajno postajo in tajni arhiv nemške stranke. Za tem je preiskala policija še hotel »Welzer«, od koder so streljali do 21.30 omenjenega večera. Policija je zmogla hotel z dušljivimi plini. V Chebu je bilo ubitih šest ljudi, od katerih sta dva Čeha.

Zaradi dogodkov v Chebu je bila proglašena v sudetsko-nemških pokrajinah splošna stavka in starši so prepovedali otrokom obisk pouka v šolah.

Angleški ministrski predsednik pri Hitlerju

Skoraj 70 letni angleški ministrski predsednik Chamberlain je odpotoval 15. septembra ob 8.30 zjutraj prvič v življenju s posebnim letalom iz Londona v Monakovo, od koder se je podal s političnim svetovalcem angleške vlade Horacom Wilsonom in z vodjo srednjeevropskega oddelka angleškega zunan. ministrstva Johnom Strangom v Berchtesgaden, kjer se je sestel z nemškim kanclerjem Hitlerjem.

Letalo angleškega ministrskega predsednika je prispelo na letališče pri Monakovem ob pol enih. Na letališču je pozdravila predstavnik Anglije nemška častna četa ter nemški zunanji minister von Ribbentrop. Z letališča se je odpeljal Chamberlain v av-

tomobilu v Monakovo, kjer ga je že čakal posebni vlak, s katerim se je odpeljal v Hitlerjev dvorec v Obersalzberg. Pred postajo so čakali avtomobili, s katerimi so se odpeljali angleški državniki v hotel, kjer so se preoblekli.

Ob 16.55 so se ustavili avtomobili pred dvorcem. Tam je čakal goste Hitler in jih je prisrčno pozdravil s stiskom roke.

Na čast Angležem je priredil Hitler najprej čaj v veliki dvorani vile, iz katere je razkazoval Chamberlainu planinski raj, ki obkroža njegovo bivališče.

Zvečer je bilo iz Berchtesgadenu objavljeno uradno poročilo, katero pravi, da sta se razgovorila oba državnika odkrito in obširno o vseh vprašanjih, ki so na dnevnem redu. V petek, 16. septembra, je odpotoval Chamberlain v London, kjer je poročal članom vlade o razgovorih. Čez nekaj dni bo nov sestanek.

Mussolini pisal Runcimanu

Italijansko časopisje je objavilo 15. septembra Mussolinijevo pismo angleškemu posredovalcu Runcimanu v češkoslovaškonomškem sporu. V tem pismu zahteva Mussolini plebiscit za sudetske Nemce pod mednarodnim nadzorstvom. Po plebiscitu na pameten obseg zmanjšana Praga bo močnejša ter varnejša in bo mnogo lažje napredovala, ker ne bo obremenjena z navlako sovražnih narodnosti. Za Italijo je tako rekoč nemogoče živeti v prijateljstvu s Češkoslovaško, lahko bi pa bilo prijateljsko živeti z bodočo Češko. Le na ta način bi se prihranila Evropi vojna. Meje, narisane z eno potezo peresa, se z drugo potezo peresa lahko spremenijo. Vsekako je druga stvar, če zariše meje božja roka ali človeška kri! (Radovedni smo, kdo je risal meje na Primorskem in na Tirolskem: božja roka ali človeška kri? Mogoče bo Mussolini po tem pismu te pokrajine prostovoljno odstopil...)

Proglas voditelja sudetskih Nemcev in njegov pobeg v Nemčijo

Konrad Henlein, voditelj sudetskih Nemcev, je izdal 15. septembra proglas, v katerem zahteva, da se sudetsko-nemške pokrajine priključijo nemškemu rajhu.

Henlein omenjenega proglasa ni objavil v Chebu na Češkoslovaškem, ampak v Nemčiji, kamor je pobegnil. Po pobegu ni več član češkoslovaške države in lahko poziva svoje somišljenike na revolucijo, glede katere ni imel toliko poguma, da bi se bil postavil sam na čelo tistim, ki naj revolucijo izvedejo.

Češka vlada je zaradi Henleinovega proglasa izdala za njim tiralico. Čim se bo pokazal na češkoslovaških tleh, ga bodo aretirali zaradi veleizdaje.

Po vrnitvi Chamberlaina v London

Chamberlain se je vrnil od Hitlerja v letalu v London 16. septembra ob 17.29. Na letališču ga je pričakovalo ogromno število časnikarjev in nekateri člani vlade. Ministrski predsednik je rekel čisto kratko na vsa vprašanja, da je imel s Hitlerjem odkrit, vendar prijateljski razgovor. Šedaj da vesta Hitler in Chamberlain, kaj mislita o raznih vprašanjih.

Nato je odšel predsednik vlade na sestanek z vladnimi tovariši.

Prago je zapustil za nekaj dni tudi angleški posredovalec lord Runciman in se je odpeljal v London, kjer je podal Cham-

berlainu obširno poročilo o svojem posredovanju med češkoslovaško vlado in sudetskimi Nemci.

Chamberlainu je bilo po povratku iz Nemčije na londonskem letališču dostavljeno osebno pismo angleškega kralja Jurija VI., katero je predsednika vlade zelo zadovoljilo.

Prihodnji sestanek med Chamberlainom in Hitlerjem bo v Godesbergu v Porenju v torek, 20. septembra. Tam je že pripravljeno vse za sprejem obeh državnikov. Razgovori se bodo vršili v nekem gradiču zunaj mesta.

Še pred tem sestankom se je pa Chamberlain sestel s francoskim ministrskim predsednikom Daladierom in zunanjim ministrom Bonnetom.

Nenaden obisk Chamberlaina pri Hitlerju je povzročil, da je Slovaška ljudska stranka, katera je bila v svoji borbi za lastno avtonomijo zvezana s sudetskimi Nemci, prekinila s slednjimi vse zveze in je pričakovati vsak čas njen vstop v praško vlado.

Dne 16. septembra so krožile po Pragi vesti, da so nekateri sudetski poslanci zapustili v Nemčijo pobeglega Henleina in da se bodo pogajali za združitev taistih Nemcev, kateri hočejo sodelovati s češkoslovaško vlado.

Razpust sudetske stranke in razglas po razpustu

Vlada je razpustila 16. septembra sudetsko-nemško stranko in njene rediteljske organizacije, ker je poskusila stranka upor in je izdal njen voditelj proglas, ki je veleizdajniški. Policija je zasegla glavno strankino pisarno. Prepovedane so vse

strankine uniforme. V sudetskih pokrajinah vlada mir. Pozivu nemške stranke k štrajku se jih je odzvalo le malo. — Po razpustu sudetske stranke je izdal bivši vodja nemške parlamentarne delegacije, poslanec Kundt, kateri je v Pragi, tale razglas: Sudetski Nemci! Pod političnim pritiskom kratkovidnih ljudi, ki še ne razumejo, da stoji Evropa v teh resnih dneh pred pomembnimi odločitvami, je vlada prepovedala sudetsko-nemško stranko in sudetsko-nemške organizacije. Pridržim si pravico, da ukrenem vse, kar bo položaj zahteval, obenem vam pa kot šef parlamentarne skupine ponovno povem: Ne dajte se s tem ukrepom spraviti v zmojo in ostanite na znotraj to, kar ste. Počakajte, da Hitler in Chamberlain končata svoje razgovore. Ali na Češkoslovaškem obstoji naša stranka ali ne, to danes nima več pomena. Važna je za nas samo bodoča usoda sudetskih Nemcev in naše domovine. Ostanite močni in ohranite železne živce!

Novi izredni ukrepi praške vlade

V soboto, 17. septembra, so stopili na Češkoslovaškem v veljavo novi izredni ukrepi vlade. Razpuščena je bila karpatska nemška stranka, ki je bila nekak del nemške sudetske stranke. Vsem moškim češkoslovaškim državljanom je prepovedano zapuščati češkoslovaško ozemlje. Za tri mesece se uvaja omejitev gotovih državljanjskih pravic ali njihov popoln prekluc. Gre za uvedbo pisemske in časopisne cenzure ter za prepoved zborovanj. Pokrajinski šefi lahko uvedejo po potrebi za svoje pokrajine še tudi druge izredne ukrepe.

Iz raznih držav

Razpust sejma ali parlamenta na Poljskem. Predsednik Poljske je 13. septembra odredil razpust sejma. Kdaj se bodo vršile nove volitve, še ni določeno. Razpisati se morajo najkasneje 30 dni po razpustu sejma, vršiti pa se morajo najkasneje 60 dni po razpisu. Predsednik republike utemeljuje razpust sejma s tem, da so se politične razmere v državi v zadnjem času znatno spremenile ter da tudi mednarodni razvoj nujno zahteva, da se izjavi narod in izrazi svoje mnenje o celokupni politiki države.

Italija misli resno z izgonom Judov. Italijanski uradni list je že objavil zakon o izgonu vseh tistih Judov iz Italije, ki so se priselili po 1. januarju 1919. Zakon je stopil v veljavo 12. septembra. Po tem zakonu morajo vsi Judje, ki so se priselili v Italijo 1. januarja 1919 ali pozneje, zapustiti Italijo najkasneje do 12. marca 1939. Zakonita določila veljajo tudi za Libijo in za italijanske posesti v Egejskem morju.

Švica je zavarovala svoje meje. Ker je Hitler s svojim nürnberškim govorom ne-

varno zaostri položaj osrednje Evrope, je ukrenila tudi nevtralna Švica vse potrebno za zaščito svojih mej. Število aktivnega vojaštva in zlasti tehničnih čet je bilo povečano. Pod orožjem so ostali tudi vsi vojaki, ki so pravkar doslužili svoj rok. Večina švicarskega vojaštva je bila poslana na nemško in francosko mejo, kjer je bilo 13. septembra 20.000 vojakov. Švica je tudi redne obmejne vojaške straže znatno ojačala. Prav tako ima podminirane vse ceste in železnice, ki vodijo v inozemstvo, in jih bo v slučaju potrebe takoj spustila v zrak in s tem pretrgala vse prometne zveze.

Bolgarija dobila angleško posojilo. Bolgarski kraljevski par se je mudil v zadnjem času v Londonu, kjer je bilo Bolgariji izplačano posojilo v znesku šest milijonov funtov ali poldruga milijarde dinarjev. Od tega posojila je morala Bolgarija vzeti od Anglije za tri milijone funtov vojnih potrebščin in kmetijskih strojev, ostale tri milijone so ji izplačali v gotovini.

Po katoliškem svetu

Ozdravljenja v Lurdu. Zdravniški urad v Lurdu deluje z veliko natančnostjo. Če se dogodi kakšno ozdravljenje, ki pride nepričakovano, ga urad ne proglasi takoj za čudež, marveč skrbno preučí vse čimbenice, ki pridejo v poštev. Natančno se ugo-

tovi stanje bolezni pred ozdravljenjem, in sicer na osnovi pričeval zdravnikov, ki so bolnika prej zdravili, in po pregledu zdravniške komisije v Lurdu. Pa tudi po ozdravljenju zdravniški urad ne izreče takoj sodbe, marveč čaka še dve leti, da se

vidi, ali je ozdravljenje bilo samo navidezno ali hipno ali trajno. Če se izkaže trajnost ozdravljenja, zdravniški urad izda sodbo, da se ozdravljenje ne da preolmačiti kot nasledek delovanja naravnih sil in prirodnih sredstev. Tako sodbo je zdravniški urad nedavno objavil o čudovitem ozdravljenju gospodične Odete Riviere iz Clermont Ferranda, ki je bila rojena leta 1909. Do leta 1923 ni imela nobene bolezni. Tega leta pa so se na njej pokazali znaki sušice, ki je vedno bolj napredovala. Bolnica je romala od bolnišnice do bolnišnice. Tudi operirana je bila. Pa vse zaman, bolezen se je stalno hujšala. Meseca avgusta 1936 je z materjo poromala v Lurd. Tako slaba je bila, da so pričakovali njeno smrt v Lurdu. Zdravnik so ugotovili sušico v najvišji stopnji. Dne 10. avgusta je bolnica popila nekaj lurske vode. Dne 12. avgusta so jo zanesli v lursko votlino, kjer je ležala skoraj v nezavesti. Od tod so jo odnesli k procesiji z Najsvetejšim. Povse je izgubila zavest, ni se gibala, niti mogla videti. Naenkrat čuti v sebi neko čudno silo. Odpre oči in vidi, da se ji približuje Najsvetejše. Ko prejme blagoslov z Najsvetejšim, izgine vsaka bolelost. Dvigne se in radostno pove materi: »Ozdravela sem, ne čutim nobene bolečine več!« Ko jo na nosilnici prineso v njeno stanovanje, vrže raz sebe vse odeje, stopi z nosilnice in začne hoditi. Začela je jesti. Vročina je prenehala. Pregledalo jo je 18 zdravnikov stalnega zdravniškega sveta, ki so jo potem dve leti nadzorovali. O priški ozdravljenja je tehtala 44 kg, leto kasneje pa 68 kg. Čez dve leti so jo zdravniki zopet pregledali in ugotovili, da v njej ni niti sledu prejšnje bolezni. Ugotovljeno je, da je njena bolezen bila neozdravljiva na naraven način.

Pohvala katolicizmu. Angleški vice-admiral Hornoll je nedavno otvoril dobrodelno prireditve v samostanu patrov salezijancev. V svojem govoru je ob tej priliki med drugim to povedal: »Jaz sem pred šestimi leti vstopil v katoliško Cerkev in nikdar v življenju nisem čutil takšnega miru in takšne gotovosti ko v tem srečnem času. Člani katoliške Cerkve smatrajo svojo vero kot edino, kar je važno. To vero čutijo v sebi zlasti v dobi nesreč in preizkušenj kot svojo največjo dobroto. Ne more biti drugače: tej veri mora biti človek zvest in ponosen nanjo.«

Kapucinski mučeniki. Kapucinski pater Jaime de Sarria je dobil od svojega predstojništva nalogo, da prenovi kapucinsko provincijo v španski pokrajini Kataloniji. Pred državljansko vojno je bil gvardijem